

VÁCLAV ŠTECH *Hřích paní Hýrové, Humoristův zápisník a Štěstí zlatého hroznu.*

Na základě tří krátkých recenzí uveřejněných v časopise *Zlatá Praha* se pokusím vystihnout charakter prostředí, postav a vypravěče v prozaických dílech *Hřích paní Hýrové, Humoristův zápisník* (Zlatá Praha, 1912, roč. XXIX:, č. 14, s. 171) a *Štěstí zlatého hroznu* (Zlatá Praha 1910, roč. XXVII, č. 35, s. 420) Václava Štecha.

PROSTŘEDÍ

Václav Štech volí formu realistického obrázku ze života. Prostředí Štechových próz je realistické. K realističnosti prostředí poukazuje i využití autorových vlastních zkušeností (*Humoristův zápisník*). Popis prostředí má i přírodopisný ráz. Prózy reflektují každodenní život v jeho všednodenní přirozenosti. Pozornost autora je zaměřena k prostředí městskému. Všechny tři prózy (*Hřích paní Hýrové, Humoristův zápisník Štěstí zlatého hroznu*) jsou situovány do pražského předměstí. Autor se snaží zachytit prudkou proměnu přírodní oblasti v hustě osídlené centrum honosných domů. Volbou prostředí chce zároveň poukázat i na ne zcela vždy čisté záležitosti tak rychlé výstavby. Prostřednictvím živého a detailního popisu odkrývá atmosféru různých intrik a nelegálních machinací. Štech tak dává čtenáři prostor kriticky nahlížet do prostředí státních institucí (městských úřadů, škol, apod.). Nejedná se však o kritickou analýzu státní správy, jako spíše o satirický až komický pohled na špinavost, zlomyslnost a bezcharakternost předměstského prostředí Prahy. V popředí autorova zájmu stojí životní příběhy zástupců vyšších společenských tříd (vrstva úřednická a podnikatelská). Děj se odehrává v intrikářském a bezohledném městském prostředí a její společnosti majetnických, ziskuchtivých stavebních podnikatelů a radních, usilujících o svoji moc, zájmy a materiální zabezpečení. Autor čtenáři předkládá detailní úsek ze života, který klade důraz na materiální hodnoty. V Štechově pojetí se tedy jedná zvláště o životy točících se kolem peněz, majetku, blahobytu, zisku vlastních zájmů a potřeb na úkor přirozených hodnot a ohledů na druhé. Popis realistického prostředí vyznívá plasticky, živě a výstižně. Chamtivost, materialistická nenasycenost, hamižnost a sobeckost charakterizují Štechovo prostředí nejvýstižněji. Autorově pozornosti neuniká ani společnost nižší. „Obyčejné“ prostředí posluhovaček, neúspěšných obchodníků plní funkci východiska děje i výchozího společenského postavení hlavních postav. V závěru příběhu toto prostředí plní již funkci kontrastu k společensky vyššímu a honosnějšímu prostředí, ale i funkci hrozby a strachu, kam se postavy již nechtějí dostat. Zobrazované prostředí se promítá do postav románu.

POSTAVY

Postavy svým charakterem dokonale zapadají do popisovaného prostředí. Jsou ztělesněním vlastností prostředí pražského předměstí. Vystupují jako zástupci vyšších společenských tříd (úředníci, podnikatelé, majitelé domů). Pro Štecha je typická práce s postavou ve vývoji. Ústřední postava s odvíjejícím dějem prochází vývojem. Neprochází však vývojem vnitřním, ale vnějším. Postava z nižší společenské vrstvy znající bídu, nedostatek a odřikání dosáhne společensky vyššího postavení, materiálního zabezpečení, ekonomické jistoty. Splňuje si tak své životní sny a cíle. Postavy Štechových próz jsou především velmi ambiciózní a ctižádostiví. Svoji houževnatost, sílu a hrdinství investují k získání prestiže, moci a majetku. K dosažení svých cílů se nebrání využít jakýchkoliv praktik. Čtenář se stává svědkem soubojů a intrik mířených jedním člověkem na druhého. Postavy jsou tak zobrazovány jako bezcitní, bezcharakterní, bezpáteří a hamižní jedinci neohlížející se na druhé při své cestě za mocí, majetkem, penězi a svým vlastním štěstím. Lidská sobeckost, chamtivost a důraz na materiální stránku života jsou typické charakterové rysy postav. Takové povahy jsou jak mužské postavy tak i ženské postavy. Jejich vynaložené úsilí dosahuje úspěchu. V tomto momentu (splnění přání, plánů) přichází vývojový zvrát ve vývoji postav. Postava znající z vlastní zkušenosti bídu a lidské neštěstí opouští nižší společenskou vrstvu, a stává se příslušníkem vyšších společenských kruhů. Získává majetek, peníze a s tím i pocit životního štěstí a spokojenosti. Pocit lítosti, kání, špatnosti ze sebe sama z intrik a pomluv tyto postavy postrádají. Pocit životního štěstí a dosaženého vítězství však netrvá dlouho. Finanční úspěch, nabytý majetek je záhy vykoupěn citovou újmou (ztráta rodinného prostředí, milostné karamboly). Ačkoliv se jedná o jedince silné (matka v *Hříchu paní Hýrové* překoná svoji bídnou životní situaci, vypracovává se na majitelku domu. Žid Karneol v *Štěstí zlatého hroznu* dokáže získat majetek), ale v citových zkouškách života se jeví jako slabý, zbabělý a citlivý jedinci (matka po zradě svou dcerou a milencem vyřeší své problémy ukončením života, žid je bezmocný při ztrátě dcery a ženy). Všem postavám je společná touha a přání osobního štěstí i materiálního zaopatření. Liší se však žebříčkem hodnot a mírou toho, jakým způsobem své spokojenosti dosáhnout. Postavy lze dělit na vítěze a poražené. Vítězství a úspěch je v rukou movitých a společensky vyšších postav. Vedle ústřední postavy vystupují v Štechových prózách i další postavy. Od zámožných podnikatelů, úředníků až po hospodské politiky a omezené měšťáky, jejichž ambicióznost a intrikářství není natolik velké, aby dosáhli stejných úspěchů

VYPRAVĚČ

Václav Štech je dobrým vypravěčem, který dovede příběh čtenáři výstižně převyprávět. Své čtenáře si získá svým živým a barvitým líčením. Štech umí zachytit atmosféru prostředí i charakter jednotlivých členů společnosti. Vyprávění i jednotlivé popisy jsou zaměřeny na detail. Štechovo vyprávění nepostrádá dramatickosti, které dosahuje vývojovou proměnou postav (lidé chudí se mění v lidi movité) i změnou společnosti (prostředí bídy je nahrazeno prostředím peněz a moci). Důležitým prostředkem Štechova vyprávění je kontrast, na němž je vlastně celý příběh postaven (nižší společenská vrstva – vyšší společenská vrstva, bída – majetek, úspěch – prohra, štěstí, spokojenost – neštěstí a zoufalost, komika a výsměch – tragika lidského života, snažení člověka – životní osud).

Závěrem lze říci, že Štechovy prózy zavádějí čtenáře do prostředí peněz, majetku, intrik a soubojů o moc. Děj próz je vyprávěn na pozadí městského prostředí. Dravost, hamižnost, materiální nenasycenost jsou charakterové rysy Štechových postav. Množství peněz a majetku, společenské postavení jsou nejdůležitějšími hodnotami postav. Bída, chudoba a nedostatek nesvědčí a nevyhovuje žádné z postav. Nakonec však vítězí city a osobní štěstí nad majetkem, neboť bída postavy burcuje k činům. Dokáží ji překonat, ale citové karamboly, nešťastná láska a ztráta milované osoby jsou takové hodnoty, které překonat Štechovy postavy nedokáží a neumí. Pomocí realistických obrázků ze života Štech poukazuje na bezcharakternost a zkaženost pražského prostředí a vyšší společnosti.